
ПСИХОЛІНГВІСТИКА СПІВПРАЦІ
«ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ»

УДК 372.881.1

Жеманова Олена Анатоліївна,
викл. кафедри філології ДДАЕУ

НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У
СТУДЕНТІВ ДДАЕУ

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства свідчить про глибокі зміни в усіх сферах життя. Разом з державною політикою змінюється інтелект і менталітет суспільства. Рівень підготовки фахівця визначається тепер не тільки обсягом професійних знань, отриманих ним під час навчання, а і його майбутнім умінням взяти участь в різних видах спілкування, що з'явилися у зв'язку з новими можливостями. Спілкування ж на міжнародному рівні передбачає взаєморозуміння, діалог культур, повагу до культури партнерів по комунікації.

У сучасних умовах процес навчання іноземним мовам відбувається в рамках соціокультурної моделі, яку розглядають як основу здійснення міжкультурної комунікації. Тому той, хто говорить іноземною мовою, повинен вміти не тільки правильно формулювати свої думки, а й дотримуватися культурних норм, прийнятих у носіїв мови. Навчання іноземної мови має являти собою навчання міжкультурної комунікації, тому що за допомогою іноземної мови студент повинен інтегрувати іншу культуру у власну картину світу. Вивчення іноземної мови сприяє формуванню та розвитку особистості, яка буде використовувати мову для невимушеного спілкування у повсякденному житті, яка буде з легкістю спілкуватись з

представниками іншомовних культур і така комунікація буде мати певний сенс. Необхідне розширення і поглиблення ролі соціокультурного компонента в розвитку комунікативних здібностей, тому що кожна культурна система і кожен одиничний акт суспільної поведінки явно чи приховано має на увазі комунікацію. Об'єднання вивчення культури країни мови, що вивчається, і самої мови входить в систему навчання іноземної мови у вигляді знайомства з літературою, музикою, художніми творами, а також шляхом засвоєння цінностей, особливостей поведінки, традицій, стилю й організації життя.

Особливе значення має розв'язання проблем міжкультурної комунікації для викладачів іноземної мови. Розширення міжнародних зв'язків зумовило необхідність зближення якості та рівня професійної підготовки в країні та передових країн світу. Знання іноземної мови є чинником взаємодії між людьми й країнами. Розширення можливостей практичного використання іноземної мови робить його способом оптимізації професійної діяльності фахівця високої кваліфікації. Наслідком цього є пошук нових форм і змісту навчального процесу, які більше б відповідали цілям освіти й виховання в сучасних умовах.

Викладання іноземних мов зараз переживає період докорінної перебудови, перегляду цілей і завдань, методів і матеріалів. Значно зросла мотивація до вивчення іноземних мов і з'явилися нові можливості для спілкування у зв'язку з розвитком нових технологій. Основним завданням викладання зараз є вивчення мови як реального та повноцінного способу спілкування. Спеціаліст, який отримує диплом – це високоосвічена людина, що має глибоку фундаментальну підготовку, тому іноземна мова, якою він володіє, також є його засобом виробництва. Для того, щоб навчити іноземної мови як засобу спілкування недостатньо лише взаємодії студента з викладачем. Нові потреби роблять необхідним створення ситуацій реального спілкування, налагодження зв'язку іноземної мови з життям, активного використання іноземної мови в повсякденних невимушених ситуаціях. Крім

аудиторних занять, доцільним є доповнення освітнього процесу позааудиторними навчально-виховними заходами, причому особливо важливу роль відіграють такі заходи, в яких беруть участь студенти різних вишів, ще краще, як що це будуть представники різних країн. Це можуть бути наукові дискусії, конференції, «круглі столи» із залученням іноземних фахівців або студентів. Гуманітарний підхід до формування творчої особистості з орієнтацією на міжнародне співробітництво – це центральна проблема і основна мета педагогічного процесу вишу нового століття. Подібні заходи допомагають молодим людям познайомитися, побачити схожість і різницю в культурі і поглядах, побачити спільність загальнолюдських цінностей, розкритися в різних ситуаціях спілкування. Адже реформи вищої школи зараз спрямовані на професійну життєздатність майбутнього фахівця, тобто не тільки на отримання знань за фахом, а й здобуття тих навичок, які сприяють його якнайшвидшій адаптації в суспільстві.

Опанування студентами навичок міжкультурної комунікації допоможе подолати перешкоди до міжкультурного спілкування навіть у випадку проблем з мовним вираженням. Адже міжкультурна компетенція – це знання життєвих звичок, установок даного соціуму, які формують мотивацію форми поведінки, невербальних компонентів, системи цінностей. При наявності такої компетенції студент буде набагато краще розуміти носія мови або автентичну літературу.

Мета. У статі автором поставлено за мету розглянути поняття дискусії, які чинники її формують, на які види поділяється дискусія та як дискусія впливає на вивчення іноземних мов; з'ясувати, що об'єднує навчальну дискусію з міжкультурною компетенцією, як за допомогою іноземної мови інтегрують іншу культуру; визначити, як вивчення іноземної мови являє собою навчання міжкультурної комунікації, чому це вимагає певних умінь і навичок.

Виклад основного матеріалу. Сучасні випускники – це люди всебічно освічені, що мають базові знання в певній сфері діяльності, які вміють і хочуть підвищувати власну кваліфікацію. Це сучасні фахівці, які володіють знаннями іноземної мови або декількох мов, що є важливою умовою їх професіоналізму, тому що це дозволяє комунікувати з фахівцями з різних країн і працювати з інформацією, яка є доступною всесвітньому товариству. Уміння працювати з матеріалом, який викладено іноземною мовою, вимагає певних умінь і навичок, таких як вміння логічно аналізувати і відбирати потрібну інформацію, правильно аргументуючи її або спростовуючи. При роботі з іноземними фахівцями необхідно вміти вирішувати теоретичні і практичні питання, які вимагають чіткого формулювання і вміння правильно і грамотно висловлювати думку іноземною мовою в усній або писемній формі. Вміти гарно і правильно розмовляти рідною мовою – це відмінна риса сучасної людини, але якщо вона володіє іноземною мовою, то це робить її конкурентоспроможною на світовому ринку праці.

Ефективне вивчення іноземної мови можна організувати за допомогою проблемного навчання. Така форма навчання активізує розумову роботу студентів, розвиває здібності до самостійного пошуку шляхів рішення із заданих викладачем умов, до вміння аналізувати ситуацію і узагальнювати раніш отримані знання [1].

Одним з методів проблемного навчання є метод дискусії, який все частіше використовують при вивченні іноземних мов у ДДАЕУ, особливо, коли навчальний матеріал пов'язаний з професійною тематикою. Метод проблемного навчання дозволяє студентам використовувати і об'єднувати знання, отримані в різних сферах життєдіяльності, а також дає можливість застосувати на практиці знання і навички, отримані при вивченні іноземної мови. Вивчення мов включає в себе всі види мовленнєвої діяльності, а при говорінні вигострюються навички ведення діалогу. Мовлення – дуже важливий компонент мовленнєвої діяльності. Уміння висловлювати свою точку зору, доносити до співрозмовника свою думку або ідею відіграє

важливу, а часом і головну роль у нашому житті, незалежно від того, чи пов'язано це з трудовою діяльністю або з особистим життям [2]. Дуже важливо володіти навичками побудови діалогу, вміти не тільки висловлювати свої припущення або ідеї, а й вислуховувати співрозмовника. Адже вміння слухати в подальшому надасть можливість навести вагомі аргументи, які допоможуть з легкістю переконати опонента.

Дискусія (в перекладі з латини – розгляд, дослідження) – це суперечка, яка спрямована на досягнення істини і використовує тільки коректні прийоми переконання, це одна з найважливіших форм комунікації, метод вирішення проблем опису реальності і своєрідний спосіб пізнання [5]. Дискусія – це позиція двох або декількох сторін, які публічно зіставляють один одному свої точки зору і прагнуть прийти до єдиного спільного рішення, або більш правильного, в обговорювані суперечливого питання. Виходячи з цього, можна сказати, що в навчальному процесі дискусія використовується для того, щоб знайти вихід із заданої ситуації за допомогою діалогу, при цьому повинна враховуватися точка зору кожного учасника діалогу. Студенти повинні вміти вести не тільки діалог, але й висловлюватися монологічно. Дискусія іноземною мовою проходить більш емоційно і яскравіше. Особливо цікаві дискусії – це ті, в яких беруть участь носії мови, що вивчається. Участь носіїв мови в дискусіях допомагає студентам подолати психологічний бар'єр у спілкуванні, покращити навички мовлення, розширити лексичний запас, сформувати міжкультурну комунікацію, також невимушено покращується дикція.

За характером проведення дискусії можна поділити на:

- організовані
- стихійні
- вільні.

За типом участі студентів дискусії бувають: парні, групові, командні [6].

Для навчального процесу дуже сприятливі вільні і стихійні дискусії, але такий вид дискусій доступний тим студентам, які володіють мовою на достатньому і високому рівні. На сьогодні викладачами університету проводяться заплановані дискусії, тобто організовані. Це дискусії на певну тему, з конкретними цілями та певним лексичним мінімумом, які передбачені робочими програмами, матеріал для проведення дискусій ретельно готується і відбирається викладачами, враховуючи мовну підготовку студентів. Проведення дискусій можна розділити на наступні етапи: підготовка дискусії, обговорення питання і підведення підсумків дискусії.

Для того, щоб дискусія проходила активно і мала позитивний результат, учасники повинні володіти певними навичками:

- ✓ вміти наводити переконливі аргументи,
- ✓ бути компетентними у веденні дискусій,
- ✓ бути комунікативними,
- ✓ вміти ухвалювати рішення всередині колективу,
- ✓ вміти слухати і чути співрозмовника,
- ✓ вміти працювати з інформацією,
- ✓ знати і вміти застосовувати культурні норми мови, що вивчається.

Студенти, що знаходяться в середовищі або суспільстві мови, яку вони вивчають, мають необмежені можливості для оволодіння мовою і міжкультурної комунікацією. Ті студенти, які вивчають мову в рідній країні, у цьому обмежені. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що на вивчення мови і оволодіння міжкультурною комунікацією позитивно впливає спілкування з носіями. Потрібно відзначити, що на таких заняттях з вивченням мови розвивається і міжкультурна компетенція [7].

Міжкультурні дискусії сприятливо впливають на комунікативні навички, а також на знання про культуру. Багато викладачів вважають, що використання дискусій мотивує студентів до навчально-пізнавальної діяльності; стимулює як у вивченні мови, так і в застосуванні навичок і

умінь. Цей метод навчання розвиває критичне мислення, вчить студентів визначати сильні і слабкі сторони опонентів, вчить стримувати емоції і ставитися до співрозмовника з почуттям справедливості, також розвиває спостережливість і вміння робити висновки. Дуже важливі в проведенні дискусії аргументи і вміння аргументувати, якщо аргументи не матимуть логічного зв'язку, то ніякої комунікації в бесіді не відбудеться. Використання на заняттях з іноземної мови методу дискусії сприяє розвитку самостійності і самоорганізації, стимулюється творча активність, що веде до непередбаченого і мимовільного спілкування.

Використовуючи навчальну дискусію, необхідно враховувати її деякі особливості. По-перше, при застосуванні такого методу вся увага перемикається не на лінгвістичну складову, а на вирішення проблеми. По-друге, в цьому методі важливі не тільки вміння і навички, а й важливо застосувати навчальний фактор, тому що навчальна дискусія істотно відрізняється від повсякденної дискусії. По-третє, як розвивальний фактор, вона сприяє вдосконаленню логічних здібностей, умінню обґрунтовувати свою точку зору. По-четверте, як виховний фактор, вона виробляє громадську компетенцію у студентів, вчить взаємоповаги. Цей метод є важливим виховним фактором.

Під час проведення дискусії, її учасники отримують шанс почерпнути всіляку інформацію від інших учасників бесіди, експонувати і покращити свою компетентність, використовувати раніш отримані знання в процесі вирішення питань на професійну тематику. Дискусія має розвиваючий аспект, який взаємодіє з удосконаленням вмінь аналізувати і критично переосмислювати інформацію, вміння аргументувати свої думки і погляди, здатністю емоційно залучити студентів до процесу діалогу. Це найбільш результативна взаємодія, що має великий потенціал у навчальній діяльності, яка сприяє розвитку і зростанню молодих фахівців, гарантує активний процес, у ході якого студенти можуть висловлювати свої думки та ідеї у відкритій формі.

Навчальну дискусію відносять до інтерактивного навчання, її використовують для активної розумової діяльності як метод навчання в різних тренінгах, для вирішення певних ситуацій, в іграх. Дискусія містить у собі такі методи навчання як: метод винахідливої творчості, оперативний метод вирішення завдань, метод кейсів, сократівські бесіди, «круглий стіл», аналіз певної ситуації, метод інциденту тощо.

Важливим фактором у проведенні дискусій є позитивний емоційний фон, який дієво впливає на здатність краще запам'ятовувати різноманітну інформацію. Також важливо і те, що надмірний емоційний фон може завадити самому навчальному процесу.

Підготовка і проведення дискусій це дуже складний і трудомісткий процес, який вимагає відповідальності не тільки з боку викладачів, а й з боку студентів. Цей метод несе в собі як освітнє навантаження, так і виховний та розвивальний момент. Це вказує на те, що такий метод проблемного навчання варто використовувати в поєднанні з іншими формами і методами проведення занять. Навчальна дискусія не тільки розвиває мовну діяльність, а й бере участь у формуванні різноманітних компетенцій, однією з яких є міжкультурна компетенція.

З усього вищезазначеного випливає, що дискусія як один з методів проблемного навчання сприяє не тільки становленню культури мовлення, а й змушує студентів самостійно вирішувати питання, завдяки чому розвивається культура творчого мислення. Застосовуючи у вивченні іноземних мов цей метод навчання, у студентів розвивається міжкультурна комунікація, що сприяє підготовці висококласних фахівців, які вміють вести діалог з представниками іншомовних культур. Такий метод проблемного навчання можна розглядати як особистісну технологію.

Висновки. Вивчаючи іноземну мову, студенти залучаються до іншої культури, бо викладання іноземної мови завжди містить міжкультурне спілкування. Включення до навчання країнознавчих елементів, культурологічних відомостей і реалій пов'язане не тільки з прагненням

надати інтерес заняттю, але і з внутрішньою потребою самого процесу навчання. Студенти повинні оволодіти вміннями вести бесіду в рамках діалогу культур. Процес набуття ними особистого досвіду спілкування з іншою мовною культурою вимагає створення ситуацій практичної взаємодії. Залучення студентів до діалогу культур важливе і з точки зору освіти і виховання, тому формування культурної і духовної людини на занятті з іноземної мови відбувається завдяки діалогу рідної та іноземної культур.

Уміння спілкуватися в рамках діалогу культур вимагає від студента наявності багатьох умінь – ставити себе на місце інших, проявляти дипломатичність і терпимість, проявляти ініціативу, а також виступати в якості повноправних представників рідної культури. Тому підвищення особистої культури також необхідне. Для цього доцільно організовувати природне спілкування студентів на заняттях з проблем, які їх жваво цікавлять, безпосередньо їх стосуються, а також з актуальних і вічних тем, важливих для всіх і в усі часи. Адже в культурі є поняття інтернаціональності, і знаходження точок дотику різних культур сприяє подоланню психологічних бар'єрів при спілкуванні.

Предмет «іноземна мова» має величезні потенційні можливості для формування особистості нового типу, що володіє високою культурою спілкування і системою цінностей, яка здатна ефективно жити і працювати в швидко змінюваному світі. Ключову роль у вирішенні проблеми міжкультурного спілкування на цьому етапі відіграє інноваційний розвиток системи навчання іноземної мови. Мовна культура є невід'ємною та істотною частиною загальної культури людини. Природні комунікативні функції мовної культури дозволяють розглядати систему навчання іноземних мов як основу розвитку особистості в контексті діалогу культур. У процесі формування мовних умінь необхідно використовувати потенціал цього предмета для формування світогляду, готовності до міжкультурного діалогу, емоційно-ціннісного ставлення до світу. Пізнаючи культурні цінності інших

народів, молоді люди зможуть також глибше пізнати власні системи цінностей і збагатити свій внутрішній світ.

Література

1. Иконникова Н.К. Механизмы межкультурного восприятия. *Социологические исследования*. 1995. № 4. С. 39–46.
2. Гальскова Н.Д. Межкультурное обучение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам. *Иностранные языки в школе*. 2004. №1. С.3–8.
3. Цуканова Е.В. Психологические трудности межличностного общения. Киев: Вища школа, 1985. 160с.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва: Слово, 2000. 624с.
5. Академічний тлумачний словник української мови .URL: <http://sum.in.ua/>
6. Иванов В.К. Формирование дискусивных умений в процессе обучения иностранному языку. Санкт-Петербург, 2004. 162с.
7. Мурзенко Л.В. Учебная дискуссия как средство формирования межкультурной компетенции у студентов языковых вузов в условиях дистанционного образования. *Известия Рос. гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена*. 2010. №121. С.197–201.